

Hukommelsen er ikke ubegrænset

OPINION

AF ANDERS GADE

MEGET TYDER PÅ, at vi sanser mere end vi er bevidste om og at vi lagrer en total-optagelse af omgivelserne. Som om kroppen optager alt hvad vi sanser på "bånd", som kan afspilles senere. ... Mange ting peger i den retning: Man kan under hypnose få folk til at erindre hændelser og omgivelser så præcist og detaljeret, som var det optaget på film. F.eks. få et vidne, der har set bankrøvere køre væk i en bil til under hypnose at kunne "se" nummerpladen for sig og i øvrigt give utrolig præcise signalement. ... Og vi kan, påstås det, huske øjenfarven på dem, der var med til vores 5-års fødselsdag, hvis vi altså hører til de specielt modtagelige for hypnose, således at vi kan få adgang til hukommelses-lagerene. ... Når så få af os kan huske ret meget skyldes det altså ikke, at hukommelseslagerets hylder er sparsomt besat, eller at vi ikke sansede ordentligt, men at adgangen til lageret er blokeret. (Bo Bjørnvig i leder 23. juni 1995, *Weekendavisen Bøger*)

Bjørnvig giver i citatet udtryk for, hvad man tidligere kaldte "båndoptager-teorien" - nu må vi vel sige "video-teorien". Den er populær, selv om den virker biologisk urimelig, og dens fortalere fremhæver som Bjørnvig ellers glemte erindringer fremkaldt under hypnose

Psykoterapi og hypnose, som redskab til at afdække

erindringer om f.eks. seksuelle overgreb. Sande erindringer eller rekonstruktioner? Anders Gade stiller spørgsmålstejn ved video-teorien, der som Freuds teori om fortrængning ser ud til at have stor folkelig appel.

som "bevis". Det er korrekt, at personer som under hypnose "bringes tilbage til erindringsøjeblikket", kan anføre detaljerede erindringer, og det er korrekt, at det er blevet brugt af politiet i nogle lande. Det er også korrekt, at personer, hypnotiseret til at genopleve barndommen, kan levere detaljerede erindringer fra tidlige perioder, som vi ellers kun husker vagt. Problemet for teorien er bare, at erindringerne ofte er falske (Smith, 1983). I ét forsøg viste man forsøgspersonerne videofilm, hvor en bil kørte en cyklist ned. Halvdelen af forsøgspersonerne blev udspurgt om ulykken under hypnose, og denne gruppe havde flere fejl i deres beskrivelse end kontrolgruppen uden hypnose. På spørgsmål om forhold, der rent faktisk forekom i filmen, var der ingen forskel på de to gruppers svar. Men nogle af de hypnotiserede forsøgspersoner svarede også ja f.eks. til spørgsmålet, om de havde set nummerpladen, og gav nummeret, selv om nummerpladen ikke var synlig på filmen.

Erindring som rekonstruktion

Den virkelige ændring under hypnose synes at være, at de hypnotiserede ændrer responskriterium. Sagt

mere ligeud: de er overordentlig parate til at behage hypnotisøren og gøre, hvad han beder dem om. Hvis han beder dem gale som en hane, gør de det, og beder han dem huske, gør de det. De gør det tilsyneladende ved at rekonstruere på grundlag af det, de ved, hvis de ikke har en reel erindring, og de er frem for alt mindre kritiske i accepten af det konstruerede som en erindring.

Noget af det mest mærkelige ved "video-teorien" er måske, at mange psykologer også accepterer den. Baggrunden er formentlig neurokirurgen Wilder Penfields egen tolkning af de stimulationsforsøg, som han udførte på vågne epilepsipatienter før kirurgisk fjernelse af det epileptiske fokus. Ét aspekt af disse forsøg er hans kortlægning af motorisk og sensorisk repræsentation i hjernen. Dette fremragende arbejde var kun en del af et forsøg på en større kortlægning, som også omfattede associationskortex. Under stimulation af temporallapperne fandt Penfield, at nogle af hans patienter sagde, at de genoplevede begivenheder fra tidligere livsfaser, ofte med en stærk fornemmelse af "at være der". Penfield beskrev det således:

Patienten genlever en periode fra

fortiden, selv om han stadig er bevidst om nu'et. Der er en bevægelse fremad i tid igen, som der var i det tidsinterval, som nu, tilfældigt, er genvakt. Alle elementerne i hans tidligere bevidsthed synes at være der, syn, lyde, tolkninger, emotioner... Én konklusion synes mig sikker. Der er i hjernen en ganglionisk opbevaring af tidligere erfaring, som bevarer personens perceptioner i forbavsende detaljer. (Penfield, 1958, p. 23 og 34).

Ej bevis på

hukommelsens ubegrænsethed

Denne tolkning er der imidlertid slet ikke grundlag for (Loftus & Loftus, 1980; Gloor, 1990). Både en genvurdering af Penfields egne beskrivelser og senere lignende undersøgelser viser, at erindringerne oftest er vage og fragmenterede, og begrænset til en enkelt modalitet (stemmer eller scener). Penfield kunne heller ikke vide, som han antog, at erindringerne var sande erindringer. Senere lignende forsøg har antydnet, at de lige så vel kan være rekonstruktioner, som drømme er det (Gloor, 1990). Penfields berømmelse og status har imidlertid gjort, at hans egen alt for vidtgående og dristige tolkning stadig nyder bred anerkendelse.

Freud har fremsat det synspunkt, at fortrængning er en hyppig årsag til glemsel. Med fortrængning synes han at have ment motiveret glemsel, hvor erindringen er forbundet med så stor angst, at hukommelsen holdes borte fra bevidstheden, selv om den stadig eksisterer i det ubevidste. Som video-teorien synes Freuds teori om fortrængning at have stor folkelig appel. Der er ikke noget egentligt videnskabeligt grundlag for den, men på den anden side hører fortrængning til den slags fænomener, som ikke kan modbevise. Spørgsmålet er blevet aktuelt i forbindelse med sager om incest eller påstået in-

cest, hvor erindringerne om det seksuelle overgreb først dukker frem under psykoterapi. Er der tale om fortrængte sande erindringer, som afdækkes af terapi, eller er der tale om rekonstruktioner? Betingelserne for den sidste mulighed er i hvert fald til stede, bl.a. fordi psykoterapien ofte omfatter hypnose eller hypnose-lignende suggestion til at afdække erindringerne.

Det er i sig selv interessant, at hypnose og elektrisk stimulation af hukommelsesstrukturer kan aktivere rekonstruktioner, som personer selv oplever som ægte erindringer af tidligere oplevelser. Men som "bevis" på hukommelsens ubegrænsethed dur de ikke. I virkeligheden er der slet ikke noget, der støtter en teori om den ubegrænsede hukommelse. ●

Anders Gade er mag.art. i psykologi og lektor ved Psykologisk Laboratorium, Københavns Universitet. Han er også forfatter til en 'Grundbog i Psykologi', som kommer på forlaget Frydenlund Grafisk til februar 1996.

Referencer

Gloor, P. (1990). Experiential phenomena of temporal lobe epilepsy. Facts and hypotheses. *Brain*, 113, 1673-1694.

Loftus, E.F., & Loftus, G.R. (1980). On the permanence of stored information in the human brain. *American Psychologist*, 35, 409-420.

Penfield, W. (1958). *The excitable cortex in conscious man*. Liverpool: Liverpool University Press.

Smith, M.C. (1983). Hypnotic memory enhancement of witnesses: does it work? *Psychological Bulletin*, 94, 387-407.